

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 380

Unia Europejska w 10 lat po największym rozszerzeniu

Redaktorzy naukowi
Ewa Pancer-Cybulska
Ewa Szostak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Teresa Zielińska
Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-439-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Procesy rozwojowe krajów i regionów Europy – konwergencja czy dywergencja?

Jan Borowiec: Konwergencja regionalna w Unii Europejskiej.....	15
Leszek Cybulski: Dywergencja rozwoju regionalnego w krajach UE po 2000 roku a polityka spójności.....	26
Zofia Hasińska: Regionalne zróżnicowanie zmian zatrudnienia w Polsce w okresie integracji europejskiej	39
Jarosław M. Nazarczuk: Kryzys gospodarczy a zróżnicowanie regionalne w UE.....	50
Pasquale Tridico: Ten years after the accession of Central and Eastern Europe countries in the EU: evaluation in comparison to the transition in former Soviet Republic.....	60
Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaja: Some aspects of economic development of the Latvian market during 10 years of its membership in the European Union.....	82
Dilara Usmanova: Enhancement of the methodological and systematic founda- tion for monitoring socio-economic developments in Latvian regions..	94
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Zmiany poziomu rozwoju społecz- no-ekonomicznego powiatów w Polsce a pozyskiwanie środków z UE....	102

Część 2. Polityka spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej jako narzędzie rozwoju Unii Europejskiej

Wojciech Bożek: Znaczenie i wysokość środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej jako kategorii środków publicznych.....	117
Krystian Heffner, Piotr Gibas: Polityka spójności UE a obszary funkcyjnal- ne centrów regionalnych w Polsce.....	127
Natalia Konopińska: Polityka spójności a obszary górskie na przykładzie programu „Alpine Space”.....	139
Joanna Kudelko: Nowy model europejskiej polityki spójności i jego możli- we konsekwencje dla rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce.....	150
Marek Pieniążek, Dominika Rogalińska: Statystyka publiczna w procesie monitorowania wymiaru terytorialnego polityki spójności	158

Magdalena Pronobis: Fundusze strukturalne w roli kapitału wysokiego ryzyka: skala i przesłanki interwencji.....	166
--	-----

Część 3. Beneficjenci polityki spójności

Adam A. Ambroziak: Prawne i ekonomiczne aspekty pomocy regionalnej w Polsce po akcesji do UE.....	177
Maria Bucka: Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w okresie realizacji polityki spójności w 2007-2013	189
Barbara Kryk: Rozwój przedsiębiorczości kobiet w Polsce jako wyraz realizacji unijnej polityki równości	197
Paweł Mańczyk: Opodatkowanie pomocy finansowej z Funduszu Spójności	207
Beata Skubiak: Czy fundusze strukturalne rozwijają województwo zachodniopomorskie?.....	215
Justyna Socińska: Rola i znaczenie Programu Leader w rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007-2013 na przykładzie województwa opolskiego ..	225
Piotr Szamrowski, Adam Pawlewicz: Praktyczne aspekty wdrażania podejścia Leader na przykładzie Lokalnych Grup Działania i Lokalnych Grup Rybackich funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim.....	233
Katarzyna Tracz-Krupa: Analiza wpływu Europejskiego Funduszu Społecznego na rozwój zasobów ludzkich w Polsce	245
Anna Tutak: Zmiany w podejściu do świadczenia usług szkoleniowych w ramach EFS w latach 2004-2013	256
Magdalena Wojarska, Izabela Zabielska: Samorząd lokalny jako beneficjent funduszy unijnych (na przykładzie gmin województwa warmińsko-mazurskiego)	266

Część 4. Wiedza i innowacje a polityka spójności Unii Europejskiej

Małgorzata Dziembala: Wspieranie inteligentnych specjalizacji regionów w Unii Europejskiej w warunkach globalizacji	279
Dorota Kwiatkowska-Ciotucha: Programy rozwojowe uczelni szansą wzbogacenia oferty i podniesienia jakości kształcenia w polskich szkołach wyższych	289
Dorota Murzyn: Innowacyjność w polityce spójności Unii Europejskiej.....	301
Aleksandra Nowakowska: Inteligentne specjalizacje regionalne – nowa idea i wyzwanie dla polityki regionalnej	310
Agata Surówka: Innowacyjność województw Polski Wschodniej na tle kraju	319

Nataliya Tyuleneva, Anastasia Lisnyak: Social and economic development of regions based on cluster programs: European and Russian experience .	327
Monika Zadrożniak: Wyrównywanie szans edukacyjnych w ramach polityki spójności jako kierunek poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich w Polsce	334

Część 5. Problemy rozwoju regionalnego

Bernadeta Baran: Terytorialne odniesienie działań rozwojowych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego	345
Aranka Ignasiak-Szulc, Ireneusz Jaźwiński: Pozycja ustrojowa samorządu województwa w kontekście jego roli w polityce rozwoju w Polsce	356
Łukasz Olipra: Dostępność usług transportu lotniczego jako czynnik lokalizacji inwestycji zagranicznych na Dolnym Śląsku.....	368
Ewa Pancer-Cybulska: Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) w pakiecie legislacyjnym na okres programowania 2014-2020	383
Ewa Szostak: Umowa Partnerstwa a Regionalny Program Operacyjny dla Dolnego Śląska na lata 2014-2020	394
Paweł Wacek: Rozwój gospodarczy a systemy transportowe regionów Polski.....	406
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Wybrane aspekty rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego województwa dolnośląskiego po wejściu do Unii Europejskiej.....	416

Część 6. Rozwój społeczno-gospodarczy w Europie i problemy integracji

Iwo Augustyński: Struktura zadłużenia firm polskich na tle wybranych krajów europejskich na tle kryzysu z 2008 roku	429
Tetiana Girchenko: Formation of competitiveness of Ukrainian banks under the influence of foreign capital	443
Zbigniew Jurczyk, Barbara Majewska-Jurczyk: Model ochrony konsumentów w Unii Europejskiej	453
Danuta Kabat-Rudnicka: Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego RP w kluczowych kwestiach integracji europejskiej. Uwagi na marginesie polskiego członkostwa w Unii Europejskiej	465
Lidia Kłos: Rzeczowy wymiar polityki spójności w rozwoju branży wodno-kanalizacyjnej w Polsce	472
Zbigniew Mikołajewicz: Bezpieczeństwo energetyczne w polityce spójności Unii Europejskiej	481

Danuta Milaszewicz: Jakość rządzenia a rozwój społeczno-gospodarczy w krajach UE	491
Anna Nowak, Katarzyna Domańska: Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej w aspekcie zrównoważonego rozwoju.....	501
Zhanna Tsaurkubule: Improving social policy of Latvia as a factor of sustainable development of the state.....	510
Grażyna Węgrzyn: Zmiany strukturalne na rynku pracy – modernizacja czy stagnacja?	525

Summaries

Jan Borowiec: Regional convergence in the European Union	25
Leszek Cybulski: Divergence of regional development in the EU after 2000 and Cohesion Policy.....	38
Zofia Hasińska: Regional differentiation of changes in employment in Poland in the period of EU integration.....	49
Jarosław M. Nazarczuk: Economic crisis and regional inequalities in the European Union.....	59
Pasquale Tridico: Dziesięć lat po przystąpieniu krajów centralnej i wschodniej Europy do Unii Europejskiej: porównanie z przemianami w byłym Związku Radzieckim	81
Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaja: Wybrane aspekty rozwoju ekonomicznego rynku Łotwy w ciągu dziesięciu lat jej członkostwa w Unii Europejskiej.....	93
Dilara Usmanova: Udoskonalanie metodologicznej i systematycznej organizacji monitorowania rozwoju społeczno-ekonomicznego regionów łotewskich.....	101
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Districts changes in the socio-economic development level in Poland and obtaining EU funds.....	113
Wojciech Bożek: Significance and amount of funds from the budget of the European Union as a category of public resources.....	126
Krystian Heffner, Piotr Gibas: EU cohesion policy and functional areas of regional centres in Poland	135
Natalia Konopińska: “Alpine Space Programme” as an example of implementation of cohesion policy in mountain areas	149
Joanna Kudelko: New model of the European cohesion policy and its implications for social and economic development in Poland.....	157
Marek Pieniążek, Dominika Rogalińska: Public statistics in the process of monitoring of territorial dimension of cohesion policy.....	165
Magdalena Pronobis: Structural funds as venture capital: scale and conditions for intervention.....	174

Adam A. Ambroziak: Legal and economic aspects of regional state aid in Poland after the accession to the EU	188
Maria Bucka: Development of small and medium-sized enterprises during the implementation of cohesion policy in 2007-2013	196
Barbara Kryk: Development of women's entrepreneurship in Poland as a form of EU policy implementation of gender equality and employment ...	206
Paweł Mańczyk: Taxation of the financial assistance from the Cohesion Fund	214
Beata Skubiak: Do the structural funds develop Western Pomerania?	224
Justyna Socińska: Role and importance of Leader in the development of rural areas in 2007-2013 on the example of the Opole Voivodeship	232
Piotr Szamrowski, Adam Pawlewicz: The practical aspects of the implementation of the LEADER approach on the example of the LAGs and Fisheries Local Action Groups operating in the Warmia and Mazury Voivodeship	243
Katarzyna Tracz-Krupa: Analysis of the European Social Fund impact on the human resource development in Poland	255
Anna Tutak: Changes in approach to training programs conducted under Europejski Fundusz Społeczny fund in years 2004-2013	264
Magdalena Wojarska, Izabela Zabielska: Local government as a beneficiary of EU funds (on the example of the municipalities of the Warmia and Mazury Voivodeship)	275
Małgorzata Dziembala: Supporting of smart specialization of regions in the European Union in a globalized market	288
Dorota Kwiatkowska-Ciotucha: Development programs of universities as an opportunity for developing educational offer and improving the quality of teaching at Polish universities	300
Dorota Murzyn: Innovativeness in EU cohesion policy	309
Aleksandra Nowakowska: Regional smart specializations – a new idea and a challenge for regional policy	318
Agata Surówka: Innovativeness of Eastern Poland voivodeships compared with other regions	326
Nataliya Tyuleneva, Anastasia Lisnyak: Rozwój społeczno-gospodarczy regionów na podstawie programów klastrowych: doświadczenia Unii Europejskiej i Rosji	333
Monika Zadrożniak: Equalization of educational opportunities within the framework of cohesion policy as a way to improve the quality of life for residents of rural areas in Poland	342
Bernadeta Baran: Territorial dimension in the development strategy for the Lower Silesian Voivodeship	355

Aranka Ignasiak-Szulc, Ireneusz Jaźwiński: Legal status of voivodeship self-government in the context of its role in the development policy in Poland	367
Lukasz Olipra: Accessibility of the air transport services as a determinant of foreign investments location in Lower Silesia.....	381
Ewa Pancer-Cybulska: European Groupings of Territorial Cooperation (EGTC) in the legislative package for the 2014-2020 programming period.....	393
Ewa Szostak: Partnership Agreement and Regional Operational Program for Lower Silesia for the years 2014-2020.....	405
Paweł Wacek: Economic development and Polish transportation systems.....	415
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Selected aspects of socio-economic and spatial development of Lower Silesian voivodeship after joining the European Union	426
Iwo Augustyński: Comparison of the debt structure of Polish companies with selected EU member countries against the background of the financial crisis from 2008.....	442
Tetiana Girchenko: Kształtowanie się konkurencyjności banków ukraińskich pod wpływem obcego kapitału.....	452
Zbigniew Jurczyk, Barbara Majewska-Jurczyk: Model of consumer protection in the European Union.....	464
Danuta Kabat-Rudnicka: Polish Constitutional Court's jurisdiction on the key issues of the European integration. Remarks on Poland's membership in the European Union.....	471
Lidia Kłos: Material dimension of cohesion policy in the development of the water-sewage industry in Poland.....	480
Zbigniew Mikołajewicz: Energy security in the cohesion policy of the European Union.....	490
Danuta Miłaszewicz: Governance quality vs. socio-economic development in the European Union.....	500
Anna Nowak, Katarzyna Domańska: Sustainable development approach in agriculture competitiveness of Eastern Poland	509
Zhanna Tsaurkubule: Poprawa polityki społecznej Łotwy jako czynnik zrównoważonego rozwoju państwa.....	524
Grażyna Węgrzyn: Structural changes in the labour market – modernisation or stagnation?.....	534

Grażyna Węgrzyn

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZMIANY STRUKTURALNE NA RYNKU PRACY – MODERNIZACJA CZY STAGNACJA?*

Streszczenie: Celem opracowania jest zidentyfikowanie i ocena zmian strukturalnych zachodzących na rynkach pracy w krajach Unii Europejskiej z punktu widzenia unowocześnienia struktury gospodarki. Struktura zatrudnienia stanowi ważny wskaźnik służący do oceny zmian strukturalnych zachodzących w gospodarkach. Poszczególne gospodarki charakteryzują się nie tylko odmienną dynamiką zmian, ale także kierunkiem zmian w przepływach siły roboczej. Struktura zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej została poddana analizie porównawczej w zakresie zmian udziału pracujących w poszczególnych sekcjach NACE Rev. 2 w ogólnej liczbie pracujących. Następnie kraje Unii Europejskiej pogrupowano według poziomu wskaźnika *Knowledge – Intensity of the Economy* (KIE), który mierzy zmiany strukturalne. W krajach słabo wykorzystujących wiedzę zmiany strukturalne na rynku pracy mają charakter zmian modernizacyjnych. Wyraźnie wzrasta zatrudnienie w sekcjach usługowych wykorzystujących wiedzę i informacje.

Słowa kluczowe: zmiany strukturalne, intensywność wykorzystywania wiedzy, zatrudnienie.

DOI: 10.15611/pn.2015.380.48

1. Wstęp

Tworzenie gospodarki opartej na wiedzy jest ściśle związane ze wzrostem innowacyjności gospodarki i powinno znajdować odzwierciedlenie m.in. we wzroście znaczenia w gospodarce dziedzin intensywnie wykorzystujących technologię oraz wysoko wykwalifikowaną siłę roboczą. Dobra i usługi, których głównym składnikiem jest wiedza, są najbardziej konkurencyjne na rynkach międzynarodowych, a dziedziny oparte na technologii, innowacjach i kapitale ludzkim są najszybciej rozwijającymi się pod względem produkcji, zatrudnienia i wymiany międzynarodowej. Potwierdzeniem tego jest systematyczny i szybki wzrost udziału gałęzi intensywnie wykorzystujących te czynniki w produkcji i eksporcie krajów OECD najbardziej zaawansowanych w tworzeniu gospodarki opartej na wiedzy [Talar 2007]. Współ-

* Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji nr DEC-2011/03/B/HS4/03795.

częściej w większym wykorzystaniu wiedzy upatruje się możliwości ożywienia wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w „gospodarce wiedzy” Unii Europejskiej [European Commission 2010]. Wyzwaniem dla współczesnych gospodarek jest budowa trwałych fundamentów dla tworzenia, absorpcji i dyfuzji innowacji. Stąd też rozwój inteligentny, rozumiany jako rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, stał się jednym z priorytetów strategii Europa 2020.

Struktura zatrudnienia stanowi ważny wskaźnik służący do oceny zmian strukturalnych zachodzących w gospodarkach. Poszczególne gospodarki charakteryzują się nie tylko odmienną dynamiką zmian, ale także różnym kierunkiem zmian zachodzących w przepływach siły roboczej. Stąd zmiany zachodzące w jednych gospodarkach można określić jako modernizacyjne, w innych jako stagnacyjne, a w jeszcze innych jako cofanie się (regres).

Celem opracowania jest zidentyfikowanie i ocena zmian strukturalnych zachodzących na rynkach pracy w krajach Unii Europejskiej z punktu widzenia unowocześniania struktury gospodarki. Opracowanie zostało podzielone na trzy części. Pierwsza opisuje istotę zmian strukturalnych i sposoby ich pomiaru. Część druga dotyczy analizy porównawczej struktury zatrudnienia w poszczególnych gospodarkach Unii Europejskiej. Trzecia część zawiera klasyfikację gospodarek w zależności od intensywności wykorzystywania wiedzy.

2. Zmiany strukturalne i sposoby ich analizy

W literaturze koncepcja zmian strukturalnych została zdefiniowana na wiele sposobów, ale najczęściej utożsamiana jest z długoterminowymi i trwałymi zmianami w strukturze sektorowej gospodarki [Chenery i in. 1986; Syrquin 2007]. Zmiany strukturalne oznaczają zmianę struktury produkcji i struktury wykorzystania czynników wytwórczych w danej gospodarce w określonym czasie. Ogólnie przyjmuje się, że określają zmiany struktury gospodarki. Według M. Klamut struktura gospodarcza to zbiór elementów gospodarki oraz zespół relacji między nimi [Klamut 1996]. Podstawę ich identyfikacji i uporządkowania najczęściej stanowi przedmiotowy (rodzajowy) podział pracy, charakteryzujący działowo-gałęziowy układ gospodarki [Klamut 1996; Kozłowska 2010].

Struktura gospodarki stanowi pewien obraz jej podziału na główne elementy odzwierciedlające stan gospodarki oraz trendy podziału pracy. Gospodarka jest w takim ujęciu złożonym układem społeczno-ekonomicznym, który można rozpatrywać na wielu płaszczyznach. Istotne znaczenie ma przy tym analiza gospodarki z punktu widzenia struktury produkcyjnej, a w szczególności udziału w tej strukturze nowoczesnych dziedzin i gałęzi wytwarzania [Turowski 2006]. W. Jakóbiak przyjmuje, że struktura gospodarki to relacje między poszczególnymi elementami gospodarki a całością gospodarki [Jakóbiak 2000].

Współcześnie wyznacznikiem zmian strukturalnych jest przede wszystkim pojawianie się obszarów kreujących innowacyjność oraz opartych na nowoczesnych

czynnikach produkcji, tj. wiedzy. W konsekwencji zmiany strukturalne przyczyniają się do modyfikacji dotychczasowych struktur gospodarczych [Karpiński 2008].

Zmiany strukturalne w gospodarce towarzyszące rozwojowi gospodarczemu występują z co najmniej kilku powodów. Na trzy najważniejsze z nich warto zwrócić uwagę. Po pierwsze, wraz ze wzrostem dochodów zmienia się struktura konsumpcji. Osoby z niskimi dochodami nabywają głównie dobra podstawowe, tj. żywność, odzież, oraz dobra związane z egzystencją jednostki (schronienie). W krajach o wysokich dochodach na mieszkańca wyraźnie wzrasta popyt na dobra luksusowe oraz na usługi związane np. ze spędzaniem wolnego czasu (turystyka, restauracje, rozrywka). Po drugie, zmiany towarzyszące rozwojowi gospodarczemu wywierają wpływ na zmianę struktury konsumpcji, głównie poprzez zmiany technologiczne. Okazuje się, że zarówno ludzie, firmy, organizacje, jak i instytucje rządowe uczą się robić pewne rzeczy inaczej. Metody wytwarzania (produkcji) często zmieniają życie poprzez lepsze warunki pracy czy więcej czasu wolnego. I po trzecie, gdy gospodarka osiąga wysoki poziom rozwoju, następuje zmiana wzorca wymiany międzynarodowej. W eksporcie obserwuje się wzrost udziału wyrobów i usług bardziej kapitałochłonnych, nowych lub istotnie ulepszonych, wysokiej techniki, natomiast w imporcie rośnie udział produktów pracochłonnych. Zmiany zachodzące w gospodarkach są wymuszane głównie przez potrzeby funkcjonowania nowoczesnej gospodarki rynkowej [Karpiński i in. 1999]. M.G. Woźniak zmiany strukturalne traktuje jako przejawy modernizacji, które to przejawy zarówno odnoszą się do wymiaru ilościowego, dotyczącego charakterystyk wzrostu gospodarczego, jak i oznaczają głębszą ewolucję mechanizmów regulacji gospodarki wynikających z odgórných reform i spontanicznych dostosowań [Woźniak 2012].

Przemiany strukturalne w gospodarce oznaczają przekształcenia o charakterze ilościowym i jakościowym wszystkich elementów struktury gospodarki, których konsekwencją jest wzrost struktur gospodarczych [Kozłowska 2010]. Przejawem zmian ilościowych, utożsamianych zwykle ze zmianami strukturalnymi, jest zmiana wag poszczególnych części składowych układu gospodarczego, którym nieuchronnie towarzyszy powstawanie nowych i zanikanie starych elementów struktury. Badanie zmian ilościowych odnosi się głównie do zmian struktury zatrudnienia oraz produkcji w poszczególnych sektorach, co pozwala na wyodrębnienie gałęzi i sekcji gospodarki charakteryzujących się rosnącymi lub malejącymi tendencjami zmian ich udziału w całkowitym zatrudnieniu lub produkcji, a także sekcji o charakterze stagnacyjnym. Pomiar ilościowych zmian strukturalnych polega na obliczeniu zmian relacji ilościowych między wyodrębnionymi, z punktu widzenia określonych kryteriów, składnikami struktur gospodarczych [Ładysz 2008]. Przekształcenia o charakterze jakościowym zachodzą na niższych poziomach agregacji, w wewnętrznej strukturze tych elementów, ich częściach składowych, realizowanych celach, strategiach lub podejmowanych rodzajach aktywności. Ich konsekwencją, przynajmniej w założeniach teoretycznych, jest szeroko rozumiany postęp, przejawiający się osiągnięciem korzystnych efektów nie tylko w sferze ekonomicznej, ale również

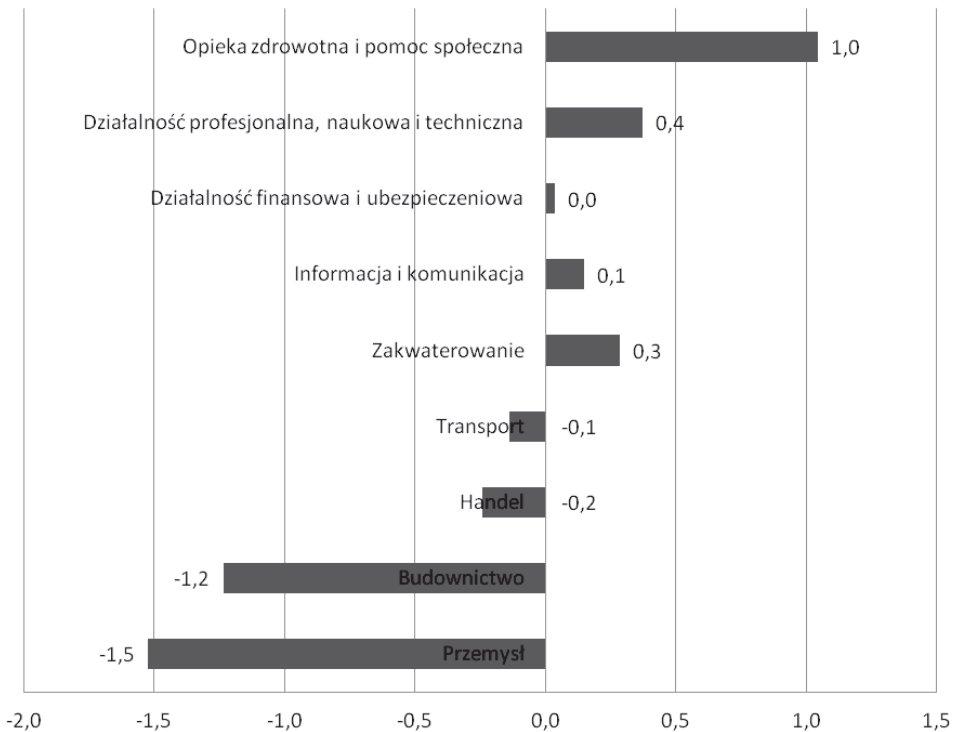
społecznej i ekologicznej [Kwiatkowska 2007]. Przemiany struktury gospodarczej, zarówno w ujęciu dynamicznym, jak i przekrojowym, można uchwycić, porównując zmienność udziału poszczególnych działów (części) gospodarki w jej całości [Budnikowski 1993]. W ich ramach kształtują się nowe proporcje składowych gospodarki i wzajemne relacje między nimi. Taki sposób analizy zmian struktury sektorowej zatrudnienia w literaturze przedmiotu uznawany jest za jedno z podstawowych kryteriów oceny rozwoju społeczno-gospodarczego państw [Strahl, Panasiewicz 1997]. Jednak taka analiza nie jest pozbawiona pewnych wad. Uwzględniając wyłącznie zmiany ilościowe, pomija się zmiany jakościowe towarzyszące zachodzącym przemianom, które z kolei wywierają wpływ na zmiany ilościowe zachodzące w kolejnych okresach. Wobec tego konieczne staje się równoczesne analizowanie zmian pod względem ilościowym i jakościowym. Zmiany jakościowe dokonujące się w strukturze gospodarki stanowią głównie konsekwencje zmian technologicznych. Stosowanie nowych technologii wymusza zmiany dostosowawcze wszystkich elementów gospodarki, w tym również rynku pracy.

3. Struktura zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej

Struktura zatrudnienia z jednej strony jest wyrazem zmian zachodzących w gospodarce pod wpływem nowych technologii czy zmian w strukturze popytu globalnego, a z drugiej strony zasobem określającym zdolność gospodarek do zmian. Stanowi swego rodzaju potencjał niezbędny do kreowania nowej gospodarki, do rozwoju tych dziedzin, które odpowiadają za tworzenie, rozpowszechnianie i wykorzystywanie wiedzy. Kraje Unii Europejskiej wyraźnie różnią się pod względem struktury zatrudnienia i zachodzących w niej zmian.

W latach 2008-2012 w Unii Europejskiej nastąpiły istotne zmiany w poziomie zatrudnienia w poszczególnych sekcjach gospodarki. Obserwowane zmiany wyraźnie wskazują na wpływ kryzysu finansowego. Niezaprzeczalnie kryzys najbardziej dotknął działalność przemysłową i budownictwo, gdzie zlikwidowano największą liczbę miejsc pracy. Udział zatrudnionych w przemyśle w Unii Europejskiej obniżył się z 17,3% w 2008 r. do 15,8% w 2012 r., tj. o 1,5 p.p. (rys. 1). W budownictwie udział pracujących zmniejszył się z 8,4% do 7,2%, co stanowiło spadek o 1,2 p.p. Spadek udziału pracujących w ich ogólnej liczbie wystąpił również w handlu (0,2 p.p.), transporcie (0,1 p.p.) i administracji publicznej (0,1 p.p.). Największy wzrost udziału pracujących miał miejsce w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (1,0 p.p.), edukacji (0,5 p.p.), działalności w zakresie usług administrowania (0,4 p.p.), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (0,4 p.p.) oraz zakwaterowaniu (0,3 p.p.).

Zmiany dokonujące się w strukturze zatrudnienia powinny dowodzić modernizacji gospodarki wyrażającej się przechodzeniem do gospodarki opartej na wiedzy (GOW). Według E. Skrzypek GOW to nowa gospodarka, którą cechuje dominujący udział sektora usług w wytwarzaniu PKB i zatrudnieniu oraz wszechstronne wykorzystanie wiedzy i informacji [Skrzypek 2011]. Unowocześnianie gospodarki

Rys. 1. Zmiany udziału pracujących w Unii Europejskiej (27) w latach 2008-2012 (w procencie ogółu pracujących)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy Eurostat.

oznacza więc m.in. wzrost znaczenia w zatrudnieniu ogółem tych sekcji, które są innowacyjne i oparte na wiedzy¹. Współcześnie tzw. klasa kreatywna odgrywa niekwestionowaną rolę w tworzeniu, rozpowszechnianiu i wykorzystywaniu wiedzy.

R. Florida uważa, że klasa kreatywna obejmuje dwie grupy pracowników [Florida 2002, 2005]. Pierwsza grupa to osoby, których praca polega na tworzeniu nowych rozwiązań (pracownicy naukowcy, inżynierowie, architekci, projektanci), w wyniku czego powstają nowe produkty lub usługi, teorie lub strategie znajdujące wiele zastosowań. Do sekcji usługowych zatrudniających pracowników wykonujących tego rodzaju prace zaliczamy działalność profesjonalną, naukową i techniczną oraz informację i komunikację. Grupa druga to osoby pracujące w sekcjach opartych na wykorzystywaniu wiedzy (tzw. kreatywni profesjonalści), gdzie praca polega głównie na rozwiązywaniu (niestandardowych) problemów. Są to w usługach sekcje: działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna.

¹ W opracowaniu analiza będzie dotyczyła sekcji usługowych.

Największy wzrost zatrudnienia w latach 2008-2012 w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej zanotowano w następujących krajach: Cypr (1,2 p.p.), Wielka Brytania (1,1 p.p.), Litwa, Malta i Słowenia (po 0,9 p.p.). W informacji i komunikacji największy wzrost zatrudnienia wystąpił w Irlandii (1,0 p.p.) i na Słowacji (0,9 p.p.). Natomiast największy wzrost zatrudnienia w sekcjach usługowych zatrudniających profesjonalistów, tj. w działalności finansowej i ubezpieczeniowej, wystąpił w Luksemburgu (1,9 p.p.) i na Łotwie (1,0 p.p.) a w opiece zdrowotnej w Irlandii (2,9 p.p.) i Portugalii (2,4 p.p.).

Zanotowano też spadek zatrudnienia w sekcjach świadczących o modernizacji gospodarki:

- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna: Holandia (-1,0 p.p.), Włochy (-0,3) i Węgry (-0,3);
- informacja i komunikacja: Holandia (-0,4);
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa: Belgia (-0,5), Holandia (-0,3) i Wielka Brytania (-0,2);
- opieka zdrowotna i pomoc społeczna: Łotwa (-0,2).

W części gospodarek w badanym okresie nie nastąpiły żadne lub nastąpiły bardzo niewielkie zmiany w strukturze zatrudnienia, co oznacza stagnację na rynku pracy. Niewielkie zmiany lub ich brak w udziale kluczowych sekcji usługowych dla GOW w ogólnej liczbie pracujących zanotowano we Włoszech, na Cyprze i w Rumunii.

4. Intensywność wykorzystania wiedzy w gospodarce

Jednym z narzędzi oceny zmian strukturalnych w gospodarce jest opracowywany corocznie (począwszy od 2010 r.) na zlecenie Komisji Europejskiej wskaźnik intensywności wykorzystania wiedzy w gospodarce (*Knowledge – Intensity of the Economy – KIE*) [Malerba i in. 2011b]. Ramy teoretyczne i wskaźniki cząstkowe wymagane do obliczenia tego wskaźnika zostały zaproponowane przez grupę ekspertów Unii Europejskiej i przedstawione w Raporcie Wskaźników Zmian Strukturalnych [Malerba i in. 2011a], którego celem było zidentyfikowanie możliwości zmierzenia różnych kluczowych wymiarów innowacji mających wpływ na gospodarkę i zdolności gospodarki do zmian w celu wspierania innowacji. Wskaźnik KIE mierzy poziom zmian strukturalnych w gospodarce w kierunku większego wykorzystania wiedzy. Koncentruje się na zmianach w kompozycji sektorowej i specjalizacji gospodarki.

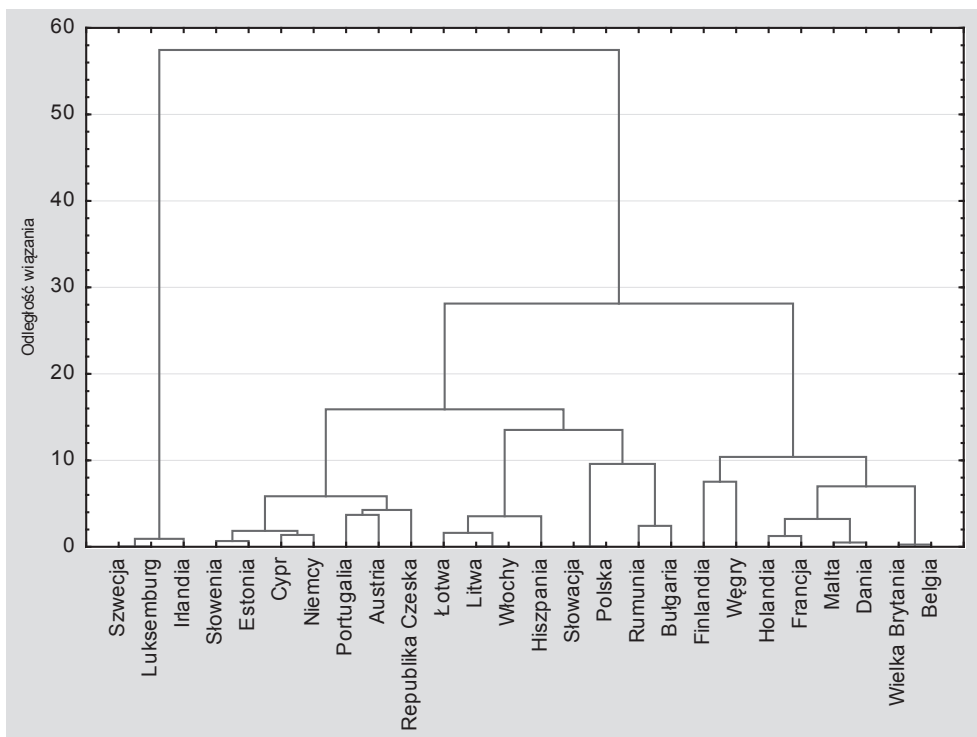
W metodologii KIE zdefiniowano osiem wskaźników zmian elementów strukturalnych w podziale na pięć wymiarów [European Commission 2013]:

- wymiar B+R stanowi miarę wielkości B+R w przedsiębiorstwach (jako procent PKB) oraz wielkości sektora usług B+R w danej gospodarce (w kategoriach udziału w wartości dodanej brutto);
- wymiar umiejętności zajmuje się zmianą poziomu umiejętności i zawodu wykonywanego w kategoriach udziału w łącznym zatrudnieniu osób pracujących w

sekcjach opartych na wiedzy (zarówno w przemyśle, jak i w usługach, z uwzględnieniem branż, gdzie przeciętnie co najmniej 1/3 zatrudnionych ma wyższe wykształcenie);

- wymiar specjalizacji sektorowej ujmuje względny udział w gospodarce sekcji opartych na wiedzy (w kategoriach udziału w wartości dodanej brutto);
- wymiar specjalizacji międzynarodowej obrazuje udział gospodarki opartej na wiedzy na podstawie specjalizacji technologicznej (patenty) i eksportowej (widoczna przewaga technologiczna i konkurencyjna);
- wymiar internacjonalizacji dotyczy zmian poziomu międzynarodowej konkurencyjności danego kraju w kategoriach zdolności przyciągania i rozpowszechniania bezpośrednich inwestycji zagranicznych (bezpośrednie inwestycje zagraniczne przychodzące i wychodzące).

Najwyższa wartość wskaźnika, powyżej 60, wystąpiła w Irlandii (65,43), Luksemburgu (64,75) i Szwecji (64,60). Najniższą wartość, poniżej 30, zanotowano w Bułgarii (29,45) i Rumunii (28,35).

Rys. 2. Dendrogram państw Unii Europejskiej uzyskany metodą Warda ze względu na intensywność wykorzystania wiedzy w gospodarce (KIE)

Źródło: opracowanie własne.

Do wyróżnienia grup państw Unii Europejskiej ze względu na wartość wskaźnika KIE (dane z 2010 r.) wykorzystano metodę aglomeracyjną Warda (rys. 2).

Przy cięciu dendrogramu na poziomie odległości wiązania równej dziesięć otrzymano pięć skupień (grup) państw podobnych pod względem zaawansowania w wykorzystywaniu wiedzy w gospodarce, tj.²:

- KIE 1 – „Liderzy wiedzochłonności” (Szwecja, Luksemburg i Irlandia);
- KIE 2 – „Zwolennicy wiedzochłonności” (Finlandia, Węgry, Holandia, Francja, Malta, Dania, Wielka Brytania i Belgia);
- KIE 3 – „Umiarkowanie wiedzochłonni” (Słowenia, Estonia, Cypr, Niemcy, Portugalia, Austria, Czechy);
- KIE 4 – „Słabi w wiedzochłonności” (Łotwa, Litwa, Włochy, Hiszpania);
- KIE 5 – „Najmniej wiedzochłonni” (Słowacja, Polska, Rumunia, Bułgaria).

5. Zakończenie

Z przeprowadzonej analizy wynika, że gospodarki Unii Europejskiej są zróżnicowane pod względem intensywności wykorzystywania wiedzy i zmian strukturalnych zachodzących na rynku pracy.

Gospodarki charakteryzujące się wysokim stopniem wykorzystywania wiedzy, tj. „Liderzy wiedzochłonności” i „Zwolennicy wiedzochłonności”, cechują się niewielkimi zmianami w strukturze zatrudnienia. Kraje te posiadają stabilną strukturę zatrudnienia, która odpowiada potrzebom GOW. Udział pracujących w sekcjach kluczowych dla tworzenia, rozpowszechniania i wykorzystywania wiedzy jest tam na wysokim poziomie, stąd nie następują zmiany w strukturze zatrudnienia. Jednak w niektórych krajach o wysokim wskaźniku KIE obserwuje się niewielki spadek udziału zatrudnionych w sekcjach kluczowych dla GOW, co wydaje się konsekwencją kryzysu finansowego (Holandia). W krajach „Słabych w wiedzochłonności” zmiany strukturalne na rynku pracy w większości państw mają charakter zmian modernizacyjnych. Wyraźnie wzrasta zatrudnienie w sekcjach usługowych wykorzystujących wiedzę i informacje. Unowocześnianie struktury zatrudnienia wystąpiło w badanym okresie szczególnie na Łotwie, Cyprze, Litwie, Malcie i w Słowenii.

Polska znalazła się w grupie państw „Najmniej wiedzochłonnych”, co świadczy o bardzo słabym poziomie wykorzystywania wiedzy. Zmiany w strukturze zatrudnienia następują wolno, ale mają charakter zmian modernizacyjnych.

Literatura

Budnikowski T., 1993, *Niemiecki rynek pracy w epoce przemian strukturalnych i ustrojowych*, Instytut Zachodni, Poznań.

² Analiza obejmuje 26 państw Unii Europejskiej, bez Chorwacji i Grecji (brak danych).

- Chenery H., Robinson S., Syrquin M., 1986, *Industrialization and Growth. A Comparative Study*, Published for the World Bank, Oxford University Press.
- European Commission, 2010, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union*, SEC(2010) 1161, Brussels.
- European Commission, 2013, *Research and Innovation performance in EU Member States and Associated countries Innovation Union progress at country level 2013*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Florida R., 2002, *The Rise of the Creative Class*, Basic Books, New York.
- Florida R., 2005, *The Flight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent*, Harper Collins, New York.
- Jakóbk W., 2000, *Zmiany systemowe a struktura gospodarki w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Karpiński A., 2008, *Przemiany strukturalne w procesie transformacji Polski 1989-2003-2025*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Karpiński A., Paradysz S., Ziemiecki J., 1999, *Zmiany struktury gospodarki w Polsce do roku 2010: Polska na tle Unii Europejskiej*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Klamut M., 1996, *Ewolucja struktur gospodarczych w krajach wysoko rozwiniętych*, Akademia Ekonomiczna im. O. Langego, Wrocław.
- Kozłowska A., 2010, *Ewolucja struktur gospodarczych w świetle Schumpeterowskiej koncepcji kreatywnej destrukcji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Kwiatkowska W., 2007, *Zmiany strukturalne na rynku pracy w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Ładysz J., 2008, *Polityka strukturalna Polski i Unii Europejskiej*, PWE, Warszawa.
- Malerba F., Salter M., Saltelli A., 2011a, *Expert Group on the Measurement of Innovation: Indicators for Structural Change*, September, Brussels.
- Malerba F., Salter M., Saltelli A., 2011b, *Group of Research on the impact of the Innovation Union (GRIU), RTD-JRC/IPSC Ispra): Composite indicators measuring structural change, monitoring the progress towards a more knowledge-intensive economy in Europe*, Brussels.
- Skrzypek E., 2011, *Gospodarka oparta na wiedzy i jej wyznaczniki*, [w:] Woźniak M.G. (red.), *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Społeczeństwo informacyjne – regionalne aspekty rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, z. 23, Rzeszów, s. 270-285.
- Strahl D., Panasiewicz Z., 1997, *Długookresowe wzorce transformacji strukturalnej dla Polski*, Międzynarodowe Studia Porównawcze, IRiSS, Warszawa.
- Syrquin M., 2007, *Kuznets and Pasinetti on the study of structural transformation: never the Twain shall meet?*, ICER, Working Paper, no. 46.
- Talar S., 2007, *Rola czynników niematerialnych w rozwoju polskiej gospodarki – na przykładzie sektora przemysłu*, [w:] Piech K., Skrzypek E. (red.), *Wiedza w gospodarce, społeczeństwie i przedsiębiorstwach: pomiary, charakterystyka, zarządzanie*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa, s. 158.
- Turowski K., 2006, *Unowocześnienie struktury gospodarczej jako czynnik wzrostu produktywności w polskiej gospodarce*, [w:] Kunasz M. (red.), *Problemy gospodarowania w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 145.
- Woźniak M.G., 2012, *Oblicza modernizacji*, [w:] Woźniak M.G. (red.), *Gospodarka Polski 1990-2011. Transformacja. Modernizacja. Droga do spójności społeczno-ekonomicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 76.

STRUCTURAL CHANGES IN THE LABOUR MARKET – MODERNISATION OR STAGNATION?

Summary: The article aims at identification and evaluation of the structural changes taking place in the EU labour markets from the viewpoint of modernising the economy structure. Employment structure is an important measure while evaluating the structural changes in national economies. Different economies feature not only different dynamics but also different shifts in workforce flows. The employment structures of individual EU member countries were compared in terms of the scope of fluctuations in the share of individual NACE Rev. 2 categories in the national employment figure. Then the EU countries were clustered in relation to their respective values of Knowledge-Intensity of the Economy (KIE) index which shows the degree of structural change. In countries classified as those of poor knowledge intensity, the structural changes in labour markets have been arising from modernisation processes. There is a visible rise in employment figures in those service industries which rely on knowledge and information.

Keywords: structural changes, the intensity of exploitation of knowledge.